

також зростає швидкими темпами, що свідчить про зменшення реальної заробітної плати та загального рівня життя населення. Економічна й соціальна нестабільність, яка спостерігається в Україні протягом останніх років, призвела до значного падіння реальних трудових доходів населення, зниження його купівельної спроможності, зростання рівня безробіття, стрімкого відпливу висококваліфікованих кадрів за кордон, загострення проблем бідності та нерівності [4, С.18].

Для вирішення проблем формування доходів та забезпечення збільшення їх обсягів потрібно реалізувати комплекс заходів, які будуть забезпечувати конкурентноспроможне економічне середовище з сприятливим інвестиційним кліматом. Також потрібно стимулювати зниження безробіття, зменшення «тіньового» сектору економіки, розвиток фінансового ринку, збільшення фінансового інвестування населення.

Література:

1. Глущенко О. В. Фінансові ресурси домогосподарств як складова частина фонду національного добробуту України. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2016. Том 24. №1. С. 122-132.
2. Федоренко В. Г. Політична економія: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2015. 487 с.
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Булавинець В. М. Теоретичні аспекти фінансової поведінки домогосподарств та її особливості в умовах соціально-економічної нестабільності. *Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків*: Третя Всеукр. Інт.-конф. (Тернопіль, 10 квіт. 2017 р.). Тернопіль: Вектор, 2017. С. 16-20.

Луців Ольга Іванівна,
ст.гр. Ф-41,ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Дем'янюк А.В.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПАРТИЦИПАТОРНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку бюджетних відносин більшість країн світу використовують практику партиципаторного бюджетування (від англ. *participate* – приймати участь). Партиципаторний бюджет – бюджет, створений за участі громадян, тобто частина бюджету муніципального утворення, району або міста розподіляється за допомогою спеціальної комісії, яка створюється із вибраних за жеребом представників громади та адміністрації. Жителі територіальних громад, міст, сіл та селищ

отримують можливість вирішити, яким чином буде використана певна частина бюджету.

Партиципаторне бюджетування вперше було запроваджено у невеликому бразильському муніципалітеті Порту-Алегрі у 80-х роках ХХ століття, коли сформувалися міські асамблеї, що вирішували поширені проблеми бразильських муніципалітетів, пов'язані з освітою і охороною здоров'я. Адміністрація надала можливість міщанам вирішити, як розподілити частину коштів міського бюджету. На сьогоднішній день, після тридцяти п'яти років успішної практики жителі Порто-Алегрі розподіляють таким чином до 20% міського бюджету [1, с. 101].

У світовій практиці нагромаджений великий досвід реалізації партиципаторного бюджетування. Особливу роль у процесі запровадження партиципаторного бюджетування в різних країнах світу відіграли програми Світового банку для розвитку місцевих громад. В рамках таких ініціатив Світового банку за останні 25 років реалізовано більш ніж 1000 проектів партиципаторного бюджетування у 84 країнах світу. Сьогодні досвід реалізації та географічний аспект застосування програми «партиципаторний бюджет» дозволяє виділити декілька типів (моделей) бюджетування у світі [2]:

1. Модель Порту-Алегрі, адаптована до країн Європи (м. Кордоба, Іспанія, 320 000 мешканців). Модель бюджету участі, що практикується в Порту-Алегрі вважається «золотим» стандартом. Насамперед, модель характеризується довготривалим процесом громадських обговорень щодо напрямів витрачання фіксованого відсотка місцевого бюджету. Не дивлячись на те, що остаточне рішення щодо реалізації проектів належить місцевій владі, переважно, завдяки тісній співпраці сторін, приймається повний список проектів. Місцева влада використовує ряд соціальних, економічних, екологічних й інших критеріїв та зважає на всі переваги запропонованих проектів з метою справедливого розподілу ресурсів по всьому місту.

2. Модель участі організованих інтересів (м. Альбасете, Іспанія, 150 000 мешканців). За такої моделі бюджету участі представляти інтереси місцевих жителів можуть лише неурядові організації, профспілки, громадські організації, а не окремі громадяни. На відміну від моделі Порту-Алегрі, модель організованих інтересів не зосереджується на інвестиційних проектах, а, переважно спрямована на фінансування програм у сфері охорони здоров'я, освіти, міського розвитку. Модель організованих інтересів також передбачає проведення публічних обговорень, щодо напрямів витрачання коштів, але не обов'язково. Дана модель притаманна для тих районів міст, де є дуже сильними та активними місцеві громади.

3. Модель спільної участі (м. Бредфорд, Велика Британія, 467 000 мешканців та м. Плоцьк, Польща, 128 000 мешканців). Ця модель бюджету участі є симбіозом моделей Порту-Алегрі та участі організованих інтересів й передбачає участь у бюджетному процесі як громадян, так і громадських об'єднань. В процесі обговорення вирішуються питання встановлення пріоритетних напрямів витрат у соціальній, екологічній, культурній сферах та допомоги тим верствам населення, які перебувають у складних життєвих обставинах. На відміну від моделі Порту-Алегрі, джерелом фінансових ресурсів виступає не фіксована частка міського бюджету, а спеціальний фонд громади. Ці фонди формуються за рахунок надходжень міжнародних організацій, неурядових організацій або внесків самої громади. Як правило, місцева влада не приймає рішень, щодо затвердження таких проектів і не приймає участі у їх реалізації.

4. Модель участі всіх зацікавлених сторін (м. Бредфорд, Велика Британія, 467 000 мешканців та м. Плоцьк, Польща, 28 000 мешканців). Модель участі всіх зацікавлених сторін доповнюється можливістю фінансування громадських фондів з боку приватного сектора та органів місцевої влади. В результаті, роль приватного сектора та місцевої влади є сильнішою, аніж громадян. Це часто негативно впливає на можливості участі громадян у бюджетному процесі та їх впливі на прийняття остаточних рішень.

5. Модель формальної участі, що функціонує в окремих містах Франції. Дана модель участі громадян у бюджетному процесі має консультативний характер. Представники громадських організацій не беруть участі в цій моделі. Модель формальної участі передбачає прямий контакт громадян із місцевою владою шляхом формування консультаційних платформ по конкретних питаннях. Обговорюються переважно інфраструктурні питання. Місцевою владою приймаються лише ті рішення, які відображаються у політичній програмі правлячої більшості.

6. Модель інформування щодо місцевих фінансів в Німеччині (м. Емсеттен, 35 000 мешканців; м. Хільдене, 56 000 мешканців; м. Флоте, 21 000 мешканців; м. Трептов-Кьопеник, 233 000 мешканців). Метою консультацій з державних фінансів є підвищення прозорості бюджетного процесу на місцевому рівні шляхом поширення інформації фінансового характеру серед громадян. Зустрічі місцевої влади і громади міста мають інформаційний характер, де пояснюються доходи і витрати місцевого бюджету та їх обговорення

Починаючи з 2014 року елементи партиципаторного бюджетування почали використовуватися в Україні, зокрема в таких містах, як Вінниця, Суми, Полтава, Тернопіль, Миколаїв та ін. [3, с. 124]. Для бюджету участі

у згаданих містах виділяється певна сума коштів з міського бюджету, яка розподіляється між проектами громади міста обраних шляхом голосування на відповідних сайтах міських рад. Серед напрямків партиципаторного бюджетування в українських містах найбільшу частку займають соціальні, освітні, культурні та спортивні проекти, а також проекти благоустрою.

Аналізуючи досвід країн світу та їхніх міст в контексті партиципаторного бюджетування та порівнюючи його з вітчизняною практикою, можна зробити висновок, що основною проблемою реалізації партиципаторного бюджетування в Україні є низька частка населення міст, які беруть участь в обговоренні та голосуванні за громадські проекти. Наприклад, за результатами проведених досліджень Миколаївським центром соціологічних досліджень, у виборі громадських проектів взяло участь лише 3,4% мешканців міста Миколаїв [3].

Таким чином, для розвитку партиципаторного бюджетування в українських містах необхідно не лише створити необхідну нормативно-правову базу та виділити частину коштів з міських бюджетів на фінансування «проектів участі», а й розгорнути широку інформаційну кампанію серед населення міста або громади (якщо це бюджет громади) щодо необхідності участі громадян у виборі проектів громадського бюджету. Однією з проблем у залученні громадян до участі у голосуванні за той чи інший проект є проблеми, які стосуються електронного голосування мешканцями старшого віку.

Тому для підвищення їх активності можна проводити голосування при отриманні пенсії в поштових відділеннях, соціальної допомоги та оплати комунальних послуг. Інноваційним рішенням в цьому контексті може стати використання карти жителя міста під час поїздок в громадському транспорті, в магазинах чи на зупинках громадського транспорту. Використання карти жителя міста дасть змогу уникнути фальсифікації голосів.

Враховуючи досвід тих міст країн світу, які запровадили партиципаторне бюджетування, цікавим, на наш погляд, для України буде досвід запровадження інвестиційних проектів на зразок Порту-Алегрі. Одним із найактуальнішим для українських міст інвестиційним проектом можуть стати інвестиції в сферу переробки і сортування сміття. Щодо інших ініціатив реалізації партиципаторного бюджетування цікавим може бути досвід міст (Бредфорд, Велика Британія та м. Плоцьк, Польща), де основою фінансування громадських бюджетів є не бюджет міста, а спеціальні фонди громади.

На нашу думку, для України прийнятним може бути комбінований варіант, який передбачатиме, як наявність відповідної частки бюджету міста, так і створені фонди громад. Кошти для фондів громад можуть

залучатися від міжнародних організацій у вигляді грантів на розвиток міської інфраструктури. Однак найбільш дієвим заходом може бути наповнення фондів громад шляхом краудфандингу (громадське фінансування, від англ. crowdfunding, crowd — «громада, гурт, юрба», funding — «фінансування»). Методи краудфандингу в основному реалізуються через Інтернет на зразок українського проекту «Велика ідея» або Спільнокошт (фінансування колективних проектів) [4].

Таким чином, партиципаторне бюджетування може бути потужним інструментом для участі громади у розподілі міського бюджету та громадських фондів з метою реалізації інвестиційних, інфраструктурних, соціальних та спортивних проектів розвитку на місцевому рівні задля сталого розвитку.

Література:

1. Глущенко Ю. А. Партиципаторний бюджет як інноваційний інструмент управління на місцевому рівні. *Вісник НАДУ при Президентові України : зб. наук. праць*. 2017. Вип. 4. С. 178 – 184.
2. Козарезенко Л. В. Бюджет участі в системі державного фінансового регулювання розвитку людського потенціалу. *Економічний вісник університету*. 2016. Вип. 28(1). С. 180 – 189.
3. Васильєва Н. В. Залучення громадськості в українських містах (на прикладі бюджету участі). *Публічне урядування*. 2016. №4. С. 125 – 133.
4. Спільнокошт – краудфандинг в Україні. URL: <https://biggggidea.com/> (дата звернення: 29.03.2019).

Луцик Віталій Іванович

ст. гр. Фзм-11, ТНЕУ

Науковий керівник – к. е. н., доцент Коваль С. Л.

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ У ДОХОДАХ БЮДЖЕТУ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Макроекономічна рівновага та стійке зростання економіки визначаються рівнем стабільності державних фінансів, яка залежить від виваженості бюджетної політики та збалансованості державного бюджету, що досягається завдяки фіскальній ефективності податкового законодавства та ефективності податкової системи загалом.

Проблеми формування доходів бюджетів та виявлення резервів їх зростання набувають особливої актуальності в умовах ринкової трансформації української економіки. Саме тому, в умовах обмеженості фінансових ресурсів триває пошук джерел наповнення бюджетів для забезпечення життєдіяльності та добробуту суспільства [1, с. 56]. Роль